

Kvinneres helse på spill

Berit Austveg

Kvinneres helse på spill

Et historisk og globalt perspektiv
på fødsel og abort

UNIVERSITETSFORLAGET

© Universitetsforlaget 2006

ISBN-13: 978-82-15-00842-4

ISBN-10: 82-15-00842-9

Materialet i denne publikasjonen er omfattet av åndsverklovens bestemmelser. Uten særskilt avtale med rettighetshaverne er enhver eksemplarfremstilling og tilgjengeliggjøring bare tillatt i den utstrekning det er hjemlet i lov eller tillatt gjennom avtale med Kopinor, interesseorgan for rettighetshavere til åndsverk. Utnyttelse i strid med lov eller avtale kan medføre erstatningsansvar og inndragning og kan straffes med bøter eller fengsel.

Henvendelser om denne utgivelsen kan rettes til:

Universitetsforlaget AS

Postboks 508 Sentrum

0105 Oslo

www.universitetsforlaget.no

Forfatteren har mottatt støtte fra Det faglitterære fond.

Omslag: NORMAN/SANDVIK DESIGN

Sats: Rusaanes Bokproduksjon AS

Trykk og innbinding: AIT Trykk Otta AS

Boken er satt med: Times 10,5/13

Papir: 90 g Dito 1,25

Innhold

Forord	9
Innledning	11
Kapittel 1 Befolkningsutvikling og befolkningspolitikk	19
Den globale befolkningsutviklingen	19
Den demografiske overgangen – et bevis på utviklingssuksess	21
Nærmere om fruktbarhet	22
«Befolkningsekspløsjon» og befolkningskontroll	24
Befolkningsutvikling og fruktbarhetskontroll i Norge	29
Endringer i fruktbarhet	29
Syn på befolkningsutvikling, seksualmoral og opplysning om fruktbarhetskontroll	31
De castbergske barnelovene	32
Mødrehygienekontorene – pionerer i prevensjons- veiledning	32
Prevensjonsmetoder og prevensjonsveiledning	34
Norsk befolkningspolitikk	35
Kapittel 2 Om ordenes betydning	37
Begreper og «framing»	37
Begreper som ble gitt innhold ved Kairokonferansen	39
Moderskapsretorikken	41
Den mytiske mor, og ambivalensen overfor kvinnen	42
Om moderskapet som ondt	44
Forsvar for moderskapet i vår nære historie	47
Mor Afrika – et paradoks	49
Realitetstesten: Hva virker i praksis?	49
Kapittel 3 Globale befolkningskonferanser: Den lange veien fra kontroll med befolkning til individers rett til helse	51
Befolkningskonferansene før Kairokonferansen	51
Opptakten til Kairokonferansen	52
Om Kairokonferansen	54

Konferansens arbeidsmåter	54
Gjennombruddet for seksuell og reproduktiv helse	56
Abort og Kairokonferansen	60
Om mødredødelighet og -sykelighet.	63
Gjennombrudd for reproduktive rettigheter	63
Hvordan har det gått med den globale konsensusen om reproduktiv helse siden Kairokonferansen?	65
Globalt politisk tilbakeslag, men mange lyspunkter.	65
Etterfølgende konferanser.	65
Kapittel 4 Mødredødelighet: Definisjoner, målemetoder og omfang . .	68
Hva er mødredødelighet?	68
Hva dør kvinnene av?	70
Metoder for å regne ut antall graviditetsrelaterte dødsfall og mødredødelighetsratioer der statistikken er usikker	71
Antall mødredødsfall globalt.	72
Mødredødelighetsratio globalt	73
Livsløpsrisiko	77
Graviditetsrelatert dødelighet uten tilgang til medisinsk intervensjon.	78
Kapittel 5 Svangerskapsrelatert helse i Norge	79
Tidlig historikk	79
Graviditetsrelatert dødelighet i første halvdel av det 20. århundre	85
Graviditetsrelatert dødelighet i Norge etter 1950	85
Om årsakene til den lave graviditetsrelaterte dødeligheten i Norge.	86
Kapittel 6 Hvordan redusere mødredødeligheten i utviklingsland? . .	90
Vi vet hva som trengs, men hvordan få det på plass?	90
Et komplekst hele, hvordan bryte onde sirkler?	90
Vanlige helsetjenester for mor og barn er ikke nok	91
Familieplanlegging og graviditetsrelatert dødelighet	93
Forhold i lokalsamfunnet	93
Tradisjonelle fødselshjelpere og graviditetsrelatert dødelighet.	94
Svangerskapskontroll	97
Hva kan gjøres på sykehus?	99
Høyrisikogrupper: Unge jenter, flyktninger og kvinner som er omskåret	101
Nødvendigheten av skikkelig helsearbeid.	103

Kapittel 7 Mødrehelse – hva har vært gjort globalt?	104
Da verden våknet: <i>Safe Motherhood Initiative</i>	104
Kairokonferansen og <i>Safe Motherhood</i>	105
<i>Commission on Macroeconomics and Health</i>	106
Tusenårsmålene	107
Hva har deltakerorganisasjonene i <i>Safe Motherhood</i>	
Initiative gjort?	110
WHO	110
UNFPA og UNICEF.	112
Verdensbanken	113
Oppfølgeren til <i>Safe Motherhood Initiative</i>	114
Om vaginale fistler	116
Er dødelighet alltid det beste målet?	116
Kampanjen mot fistler	117
En evig (om)kamp?	119
Kapittel 8 Provosert abort i Norge	121
Hva er en abort?	121
Har vi glemt?	121
Abortlovgivningen: Fra dødsstraff til selvbestemt abort	123
Abort og abortkomplikasjoner før dagens abortlov	124
Argumentene for og mot liberalisering.	124
Abortforekomst etter innføringen av selvbestemt abort	126
Psykiske ettervirkninger av abort	128
Kapittel 9 Provosert abort som globalt kvinnehelseproblem	130
Forekomst av abort i verden	130
Hvorfor kan ikke aborter utryddes?	132
Forekomst av utrygge aborter.	133
Risiko ved abortinngrep, og abortkomplikasjoner	134
Metoder ved de farlige abortene.	135
Komplikasjoner og dødsårsaker	136
Behandling av abortkomplikasjoner.	137
Hva skal til for å utrydde de utrygge abortene	
som folkehelseproblem?	140
Forholdet mellom tjenester og lovgivning	140
Medikamentelt indusert abort.	141
Viktigheten av kunnskap.	142
Kapittel 10 Abortlovgivningen verden over	143
Eksisterende lovgivning	143
Forsøk på å utrydde aborter ved forbud	145

Endringer i abortlovgivning	147
Guyana	148
Sør-Afrika	149
Nepal	151
Om menstruasjonsregulering («MR»).	152
Håndhevelse av abortlover	153
Om tolkning av lovverk	153
Når kvinner straffes for å ha tatt abort	155
Kapittel 11 Menneskerettigheter og svangerskapsrelatert helse	158
Litt om menneskerettigheter	158
Rett til helse, og rett til liv.	159
Menneskerettigheter som er relevante for kvinners reproduktive helse	160
Rapportering om reproduktiv helse til menneskerettighetsorganene	163
FNs spesialrapportør for helse som menneskerettighet	163
Betydningen av gode data: en tverrfaglig utfordring	164
Rettighetsbaserte helsetjenester	164
Moderskap og menneskerettigheter	165
Abortinngrep som menneskerettighet	165
Seksuelle rettigheter	166
Kapittel 12 Verdier, reproduksjon og seksualitet	168
Et utgangspunkt	168
Religiøs versus sekulær etikk	169
Normetikk versus konsekvensetikk i medisinsk etikk	171
Seksualitet	173
Menn og reproduksjon	175
Fødsler og moderskap	177
Abort: et uløselig dilemma?	177
Når begynner livet?	178
Konsekvenser av å framstille abort som et onde.	178
Fortielse og fordreining av kunnskap	181
Forsøk på en konklusjon	183
Rettigheter og livsløpsperspektiv	184
Referanser	185
Stikkord	196